

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

2023



ÖSTERGÖTLANDS
MUSEUM

Innehåll

Förord	1
Mål, visioner och riktlinjer.....	2
Ett besöksmål för kunskapsupplevelser som överraskar	5
Fastighetsförvaltning 2023.....	11
Affärsutveckling.....	11
Hållbar förvaltning.....	16
Museet som resurs i det regionala kulturarvsarbetet.....	25
Kunskapsutveckling.....	28
Slutord.....	29

Förord

År 2023 har Östergötlands museum fortsatt vara en framstående institution inom kulturarvssektorn med stärkt position som ledande regionalt museum med hög nationell synlighet. Den förnyelse och omställning som avslutades 2022 har resulterat i utmärkelsen *Årets museum 2023* och nomineringen till *EMYA European Museum of the Year Award 2024*. Det finns nu en framtidstro på Östergötlands museum, Löfstad slott och Sancta Birgitta Klostermuseum.

Östergötlands museums två filialer har bidragit till framgången under året. På Löfstad slott har genomgripande insatser genomförts för att vårda och förvalta samlingarna. Det har även gjorts en förstudie med projektering av nytt värmesystem i slottet. Sancta Birgitta klostermuseum har utvecklats till en viktig plats för bevarande och spridning av kunskap om heliga Birgitta och om medeltiden, bland annat har en förstudie kring visualisering av klosterkyrkan genomförts i samverkan med Uppsala universitet.

Under 2023 har arbetet för att förstärkningsmedel och riktade bidrag ska bli en del av basanslagen fortsatt. Tyvärr har trenden under flera år visat urholkade anslag till museer inom Kultursamverkansmodellen, som påverkar deras förmåga att bedriva verksamhet med hög kvalitet. Det är viktigt att stiftarna tar ansvar för att stärka basfinansieringen för museet. Den fortsatt höga egenfinansieringen består bland annat av intäkter från affärs- och uppdragsverksamheter, externa fond- och projektmedel samt entréer. Ett resultat av försämrade ekonomiska förhållanden är att vi tvingats dra oss ur flera externa stiftelser och föreningsuppdrag nuvarande år. Detta påverkar museets förmåga att arbeta stödjande regionalt.

Förnyelseresan är inte avslutad utan fortsätter även 2024. Det sista steget är viktigt för att bli ett museum som lockar fler besökare, som har en attraktiv och efterfrågad verksamhet, som samlar och bygger ny kunskap, som stimulerar konstnärlig utveckling och har en tydligare nyttiggörande verksamhet för skolor. Allt detta ska vi göra genom att erbjuda kunskapsupplevelser som överraskar.

Jag vill tacka alla medarbetare, styrelsen, stiftare, vänföreningar och samarbetspartners. Tack också till alla besökare och kunder som har bidragit till att vi lyckats i vårt uppdrag: att utveckla verksamheten och öka kvalitén i vårt utbud av tjänster, utställningar, program och visningar. Med önskan om trevlig läsning av vår verksamhetsberättelse!



Olof Hermelin
Museichef

Mål, visioner och riktlinjer

När Östergötlands museums strategi för åren 2016–2025 utarbetades togs de första stegen för att definiera verksamhetens vägledande perspektiv. Museets kärnvärden och grunderna för verksamhetens vision beslutades. Strategidokumentationen var framförallt internt riktad med en definition av utvecklingsområden och strategier i olika nivåer.

Förnyelsearbetet har varit genomgripande. Det har varit metodiskt, omfattat alla aspekter av verksamheten, byggt på en bred grund och djupa insikter. Det har vilat ytterst på museilagen, de kulturpolitiska målen och stiftelsens stadgar.

Det huvudsakliga målet för 2023 har varit att utveckla besöksmålen Östergötlands museum, Löfstad slott och Sancta Birgitta klostermuseum samt erbjuda enastående museiupplevelser. Flertalet mål i strategin för åren 2016–2025 har uppfyllts och strategin är nu uppdaterad med en förtydligad vision, mission och löfte.

Mission

Att visa Östergötland för världen och världen för Östergötland

Vision

Att vara ett besöksmål med kunskapsupplevelser som överraskar

Effektmål

250 000 besökare årligen

Kärnvärden

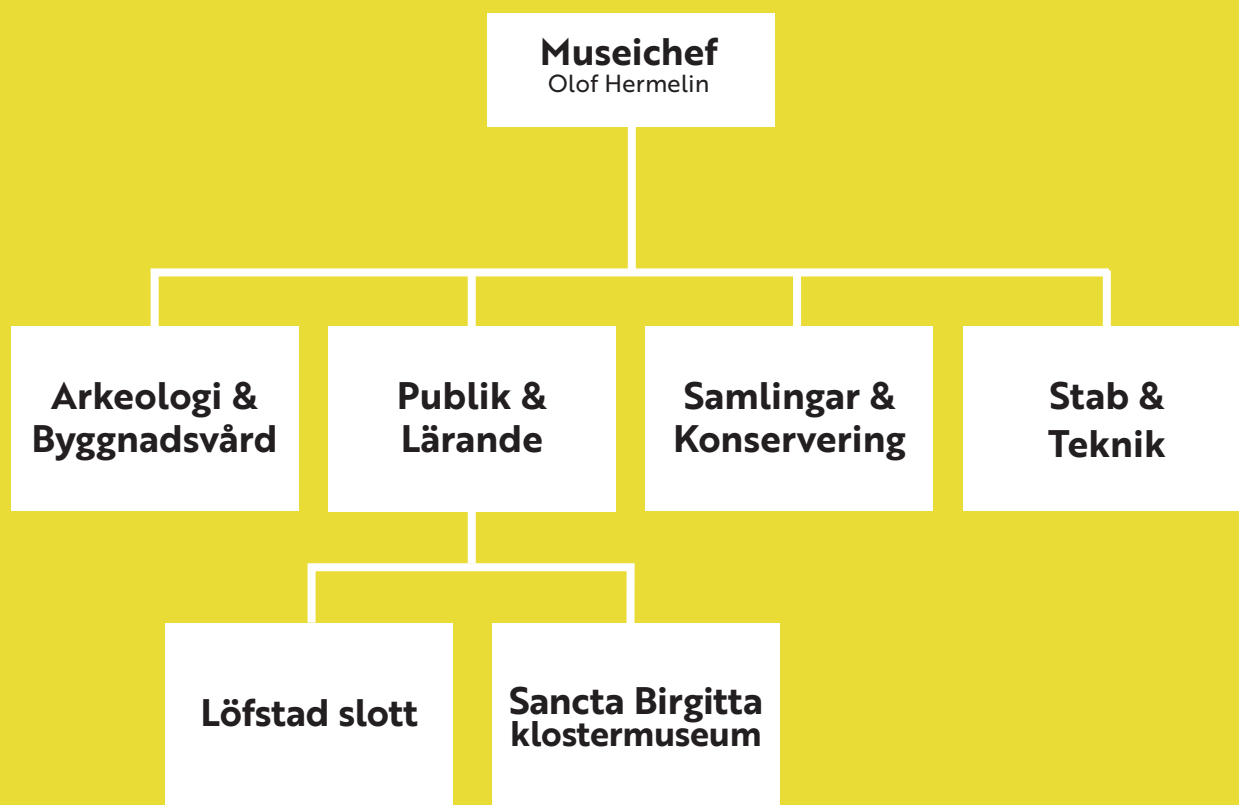
Genom modigt, medvetet, reflekterande och inspirerande arbete skapar vi kunskapsupplevelser som överraskar, vare sig det är till innehåll, med samarbetspartner eller för målgrupp

Publiklöfte

En riktig upplevelse

Organisation

Museets organisation utvecklas i linje med de behov och krav som ställs på en verksamhet som ska uppfylla förväntningar från både politik och publik. Under 2023 har organisationen kompletterats och förnyats genom att förtydliga uppdrag på Löfstad slott och Sancta Birgitta klostermuseum, en plan för platsansvariga, som avser ett uttalat ansvar för personal som arbetar på plats. På Östergötlands museum har en plan utarbetats för att få en bättre organisation för att producera utställningar.



Figur 1. Östergötlands museums organisation 2023

Måluppfyllelse 2023

Sedan 2016 gäller Östergötlands museums strategiplan för perioden 2016–2025. De första fyra åren lade museet fokus på att skapa förutsättningar för utvecklingsarbetet som nu pågår fram till 2025.

Perspektiv 2023: fokus på fortsatt utveckling av den publika verksamheten

- Det nyrenoverade och förnyade Östergötlands museum har genom upphandling av extern fastighetsförvaltning kvalitetssäkrat skötseln av museibygnaden.
- Avslutade arbeten på de fasta utställningarna, "Verkligheter" och "Vägen hit" har genomförts.
- En större tillfällig utställning, Aquanauts, och två egenproducerade konstutställningar har visats i Westmanhallen.
- Ett nytt utbud av program för seniorer och barn har utvecklats.
- Förstudie gällande klimat- och samlingsförvaltningsåtgärder på Löfstad slott har genomförts.

Övergripande effektmål 2019–2025

Utvecklingsarbete 2023 var inriktat mot att utvärdera insatserna som gjordes under renoveringen och byggandet av nya utställningar. En större utvärdering av förnyelseprojekten har genomförts, den visar områden där museet kan förbättra projektverksamheten.

Museet har deltagit i en besöksmålsundersökning i Linköping samt genomfört en ny så kallad kännedomsmätning av samtliga till verksamheten knutna besöksmål. På Östergötlands museum har arbetet med att iordningställa och möblera takterrassen pågått och arbetet kommer att avslutas under 2024.

Förnyelsearbetet resulterade i utnämningen *Årets museum 2023* samt i nominering till *EMYA European Museum of Year Award*. Priset som årets museum och nomineringen till Europas bästa museum är ett bevis på att arbetet med att förnya museet lyckats.

Ett besöksmål för kunskapsupplevelser som överraskar

Utifrån storslagna visioner, vibrerande arbetsglädje och med inspirerande mod har detta museum ömsat skinn och trätt in i 2020-talet i en helt ny skepnad. En nyrenoverad byggnad där kärleken till ursprunget har kombinerats med en intresse-skapande formgivning där färg och form bär på underliggande budskap. Ambition om att vara en mötesplats för alla vägleds av kärnvärden som modigt, medvetet, reflekterande och inspirerande och det står snabbt klart att förändringsresan bara har börjat. Samarbeten sker med såväl akademien som med ideell och offentlig sektor. Genom ett nyfiket och lyhört förhållningsätt till ständiga förbättringar jobbar museet medvetet för att uppnå visionen om att erbjuda kunskapsupplevelser som överraskar.

Motivering till utmärkelsen Årets museum 2023

Att Östergötlands museum blev utsett till årets museum 2023 innebär att organisationens arbete har blivit särskilt uppmärksammat och erkänt av den svenska museibranschen. Det visar att museets verksamhet anses vara av högsta kvalitet och att museet har lyckats uppnå fantastiska resultat. Utöver att vara en prestigefylld utmärkelse har titeln årets museum också inneburit flera positiva saker för verksamheten. Utmärkelsen har gett ökat erkännande, synlighet, stolthet och motivation till hela personalen, en kvalitetsstämpel där Östergötlands museum ses som en förebild med kvalitativ verksamhet som ger inspiration till andra museer.



Prisutdelning till Årets museum 2023. Foto: Jeanette Söderwall, ÖM.

Breddad programverksamhet

Programverksamheten 2023 har utvecklats med goda resultat som har lett till ett ökat antal besökare till alla museets evenemang. Detta tack vare ett nytt arbetssätt och programplanering med många återkommande programpunkter som skapar igenkänning. Under 2023 har några nya satsningar lanserats med fokus på att bredda museets målgrupper:

Seniortisdagar som inträffar varje tisdag handleds av konstpedagog och har etablerats i Linköping som en återkommande aktivitet för seniorer. Syftet med aktiviteten är att skapa en inblick i museets olika verksamheter och varje träff avslutas med en gemensam diskussion, fika och ibland även skapande i ateljén. Ett samarbete har inletts och snabbt fördjupats med Makethescene, en Linköpingsbaserad musikarrangör som arrangerat åtta konserter på museet under 2023, varav två konserter var i samarbete med museet. Under året har museet lyckats etablera sig som en lovaktör med fullspäckade lovveckor, främst under höstlov, jullov, sportlov och påsklov. Detta har resulterat i en markant ökning av museibesökare under loven, varav de flesta är barnfamiljer. För att bredda publiken har ett nytt koncept också testats nämligen att varje lördag inför höstlov och sportlov ha fri entré, vilket lockat många besökare som förhoppningsvis återkommer. Sommarlovsaktiviteterna visar sig också vara uppskattade, till dem hade museet fått sommarlovsmedel från KE Westmans fond.

Museet hade två evenemang under hösten 2023 som utmärker sig extra då det blev fullsatt i Wallenbergsalen vid bägge tillfällena, första tillfället var när läraren och radioprataren Cecilia Düringer föreläste, det andra var en liveshow med podduon *När man talar om trollen*. Tack vare medel från Lagerfeldtska stiftelsen kunde dessa två evenemang erbjudas med fri entré.

Under året har möjligheten att låna och visa Rembrandts *Batavernas trohetsed* på Östergötlands museum undersökts. Möjligheten få visa verket sker genom en privatperson som garanterar kostnaderna för att verket ska deponeras på Östergötlands museum. Kungliga Konstakademien som äger verket är positiva till utlån och Östergötlands museum kommer därför söka samverka med både Konstakademien och Nationalmuseum för att kunna ställa ut Rembrandts största konstverk på museet. Detta kan resultera i en utställning som lockar besökare och erbjuder en engagerande och intressant upplevelse som i sin tur medför ökade besökarantal samtidigt som det främjar förståelsen och uppskattningen för denna unika konstnärliga skatt.

Fasta utställningar

Under året har efterarbete i produktionen av de två nya fasta utställningarna, *Vägen hit* och *Verkligheter* skett. Östergötlands museum har fått många studiebesök under andra delen av året och då fått mycket positiv återkoppling av branschkollegor. I *Vägen hit* är fynden från Bergsgraven utställda, den fick extra uppmärksamhet under året då SVT lyfte fram den i sin serie *Historien om Sverige*.

IT-ceum

I och med renoveringen har IT-ceum fått en egen utställningsyta reserverad i källarplanet, i de utställningssalar som kallas Teschsviten. Under 2023 har fokus lagts på att säkra finansiering och ta fram synopsis för en ny fast utställning kring datorhistoria. Projektet, som beviljades medel från Westman-Wernerska Stiftelsen, ska skapa en ny kreativ arena och mötesplats för att visa upp och inspirera genom data- och teknikhistoria. Utställningen kommer att visa upp regionalt kulturarv som kan kopplas till teknik- och innovationshistoria samt visa exempel på samtida innovationer och spjutspetsteknik. Inom ramen för den utvecklingen har det även knutits kontakter med ett antal forskare på Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg och framtida samarbetsmöjligheter har börjat diskuteras med Tekniska museet.

1. Livepodd *När man talar om trollen*. Foto: Mikaela Radakovic Kjäll, ÖM.

2. Seniortisdag. Foto: Åsa Nyberg Botshinda, ÖM.

3. Kön ringlade lång till föreläsningen med Cecilia Düringer. Foto: Jeanette Söderwall, ÖM.



Östergötlands museum

AQUANAUTS - EXPEDITIONEN

Westmanhallen

23/9 2023 – 14/1 2024

UPPDRAG KONST

Galleri Wåghals

28/6 – 5/11 2023

DEKADANSBANAN

Westmanhallen

6/5 – 19/8 2023

STAFETTEN

Jonatan Rosén och Malin Granroth

Galleri Wåghals

25/2 – 11/6 2023

DETOX – CLEAN IT UP!

Westmanhallen

10/12 2022 – 17/3 2023

Sancta Birgitta klostermuseum

DET SOM GÖMS I SNÖ - DOLDA BILDSKATTER

9/12 2022 – 31/3 2024

TYRA KLEEN - KVINNOPORTRÄTT

22/6 – 27/8 2023.

KLOSTEROMRÅDETS TRÄDGÅRDAR

Ny fast utställning

Löfstad slott

TEXTILA SKATTER

Kyrksalen

3/6 – 31/8 2023

Utställningar

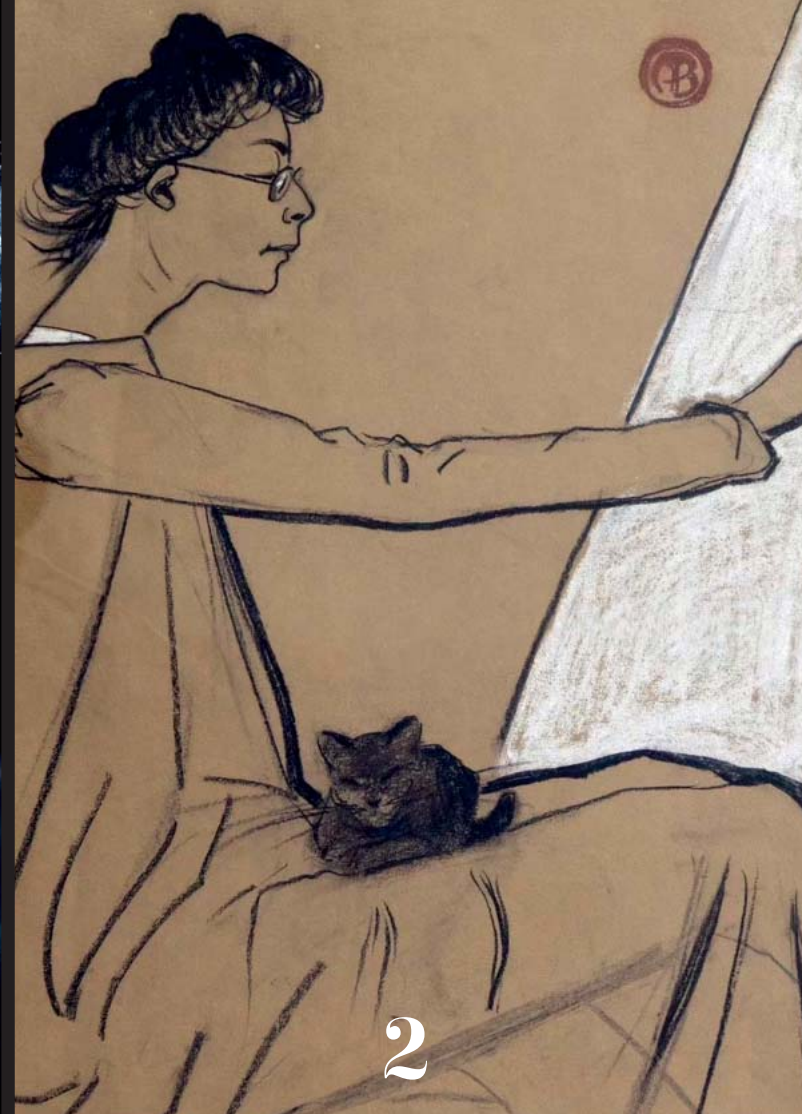
2023

1. Från utställningen Aquanauts. Foto: Jonas Karlsson, ÖM.

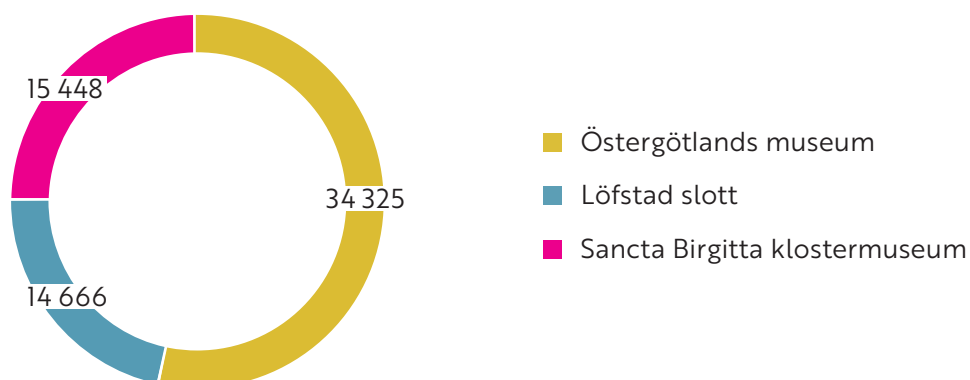
2. Porträtt av Tyra Kleen.

3. Från utställningen Dekadansbanan. Foto: Jeanette Söderwall, ÖM.

4. Stafetten - konst av Jonatan Rosén. Foto: Jeanette Söderwall, ÖM.

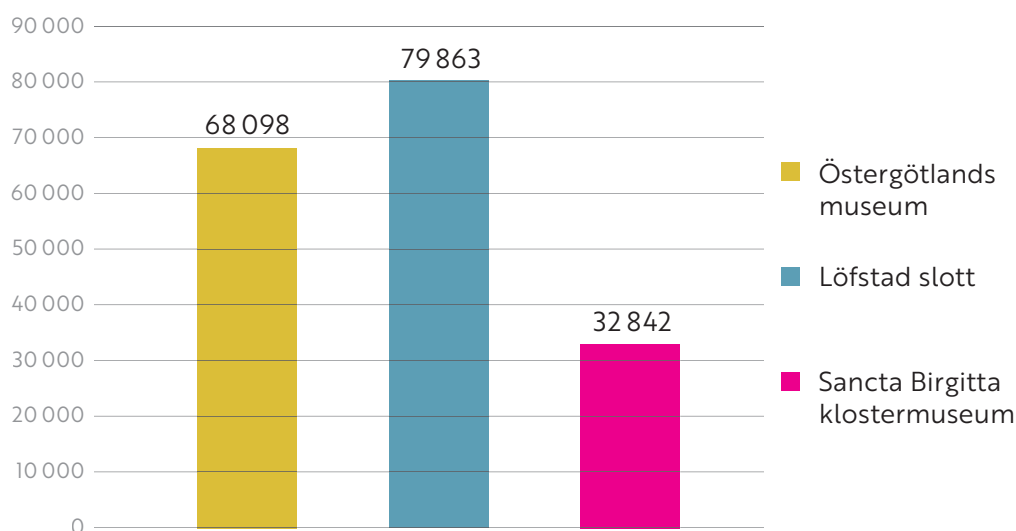


Verksamhetsbesök 2023



Figur 2. Årets verksamhetsbesök på huvudbyggnaden samt de två filialerna. Med verksamhetsbesök menas personer som har besökt byggnaderna, den sammanslagna summan från alla tre verksamheterna är 64 439 personer.

Anläggningsbesök 2023



Figur 3. Årets anläggningsbesök på huvudbyggnaden samt de två filialerna. Med anläggningsbesök menas personer som besökt området som museet förvaltar men som inte nödvändigtvis interagerat med museiverksamheten. Här räknas till exempel besök till Östergötlands museums och Löfstad slotts restauranger, alla verksamheternas butiker och deras fria ytor. Den sammanslagna summan av besöken är 180 803 personer. Observera att på Sancta Birgitta klostermuseum installerades mätaren i februari och därför är mätresultatet inte på helår.

Fastighetsförvaltning 2023

Under året har arbete pågått med att följa upp utfallet av renoveringen med avseende på intrimning av klimatstyrning och teknik. Driftfallskontroller med uppföljning, energi- och driftoptimering och felsökning är några av de delar som har pågått för att säkerställa leverans av beställningen kring fastighetsystem och drift. Ett projekt för en attraktiv takterrass påbörjades under 2023. Projektet finansieras med medel från Carlstedtska stiftelsen och Boverket. Upphandling av extern fastighetsförvaltning har gjorts på uppdrag av museets styrelse och med stöd av Region Östergötland. Östergötlands museum arbetar nu med L&T *Lassila & Tikanoja Sverige* som leverantör av fastighetsförvaltningstjänster.

Affärsutveckling

Ekonomi

Under det senaste året har organisationen stått inför olika ekonomiska utmaningar. En av de främsta, sedan öppningen, har varit de minskade intäkterna från entréavgifter jämfört med planerad budget. På grund av olika faktorer har inte besöksantalet ökat i den takt som budgeterat och det har påverkat intäkterna. Delvis är detta en effekt av pandemin som många kulturverksamheter upplevt samt en pågående lågkonjunktur. En annan ekonomisk utmaning har varit museets affärsverksamhet. En minskning i försäljningen av tjänster har påverkat intäkterna negativt. Museets affärsverksamheter är inlåsta i en marknad i länet på grund av uppdraget som regionalt museum som ska konkurrera med aktörer som jobbar över hela landet. En tredje ekonomisk utmaning är ökningen av inflationen. Inflationen har medfört att museets kostnader har ökat. Detta har lett till en press på det ekonomiska utrymmet och strategier har behövt tas fram för att hålla jämna steg med kostnadsökningarna och samtidigt hantera de minskade intäkterna.

Museet har redan under 2022 identifierat, och i skrivelser påtalat, behovet av uppräkningsar som matchar inflations- och kostnadsökningar. Avsaknaden av uppräkningsar har inneburit prishöjningar och justeringar av avgifter för att kunna stå emot de ökade kostnaderna, samtidigt som kvalitet och service till besökarna bibehålls. Museet har också sett över erbjudanden och paketeringar för att kunna erbjuda mervärde för besökare och kunder.

Parallellt med detta har uppdragsverksamheterna fortsatt att implementera de framtagna planerna för utveckling och lönsamhet inom uppdragsarkeologi, konservering och byggnadsantikvariska uppdrag.

Museibutik & konferens

Butiken har haft som mål att kontinuerligt utöka utbudet av lokala tillverkare i butiken för att bli en bra förespråkare för Östergötlands hantverkare. Detta har skett genom uppsökande verksamhet och har resulterat bland annat i utökat smyckessortiment av handgjorda örhängen, doftljus samt en ljuslykta med motiv av Linköpings skyline. Butiken tittar aktivt på nya bokutgivelser inom populärvetenskap för att kunna synka med den museala verksamheten, exempelvis till föreläsningar och utställningar. Detta uppmärksammas genom en skyltning för att fånga besökarens intresse.

En upphandling via SKR, Sveriges Kommuner och Regioner, har genomförts och där blev museet en av vinnarna vilket i sin tur förhoppningsvis innebär ökade konferensbokningar på museet under 2024. Under året har det inkommit en ökning av bokningsförfrågningar framförallt på våra nyrenoverade mindre konferenslokaler och många väljer att boka en visning i samband med en konferens. Bokningskunderna är föreningar, privata företag, privatpersoner och evenemangsföretag, de flesta återkommande.



Museibutiken. Foto: Björn Rallare, ÖM.



Plats för samtal och möten. Foto: Björn Rallare, ÖM.

Uppdragsverksamheterna

Konservatorerna fortsatte sitt arbete mot avtalskunder och marknadsförde verksamheten mot nya kunder, såväl företag och organisationer som privatmarknad. En stor kund är Svenska Kyrkan och under året har konservatorerna arbetat med större uppdrag i Västra Eneby, Dagsbergs, Hallingebergs, Flisbys och Risinge gamla kyrkas församlingar. Större arbeten för privata kunder var konservering av interiört måleri på Björkviks säteri och konserveringsarbete med bemålade tak på Huseby bruk, Växjö kommun.

Det fortlöpande arbetet med samarbeten och rådgivning till andra kulturinstitutioner i länet fortsatte under året med rådgivning angående förvaringslösningar och förebyggande vårdåtgärder i stiftets kyrkor, hembygdsgrändar och till privata uppdragsgivare som till exempel Norrköpings konstmuseum (främst besiktning vid in- och utlån), Stiftets porträttsamling, Region Östergötlands konstenhet och Medevi brunn.

Konserveringen har arbetat fortlöpande med museets, Löfstad slotts och Sancta Birgitta Klostermuseums samlingar. Det är framförallt vid utlån och utställningsarbete som konserveringen gör besiktning, rengöring och konserverande insatser. Det har också gjorts större arbeten med väggbundet måleri på Löfstad slott och lagning av papperstapeter i Lusthuset på Onkel Adamsgården. Konservatorerna deltar i antikvarisk städning av museets utgårdar för att kunna bedöma samlingarnas skick. Publikt har konserveringen arbetat med att visa upp sitt arbete för publiken genom visningar och föredrag såsom öppen ateljé samt konservering inför publik.

Östergötlands museum har tillsammans med företaget Arkeologerna vunnit en större upphandling 2022 som påbörjats 2023. Upphandlingen gällde arkeologiska undersökningar vid Pryssgården i Norrköping. Utöver detta har det varit ett år med många mindre uppdrag och endast en lite större undersökning vid Ekängen. Det finns eftersläpande handläggning på Länsstyrelsen samt en effekt av lågkonjunkturen som innebär att 2023 varit ett relativt uppdragsfattigt år. Detta, tillsammans med att en arkeolog slutade under året resulterade i en något mindre intäktsvolym än önskat. Utöver arkeologiska uppdrag har verksamheten i samverkan med Länsstyrelsen Östergötland visat kulturmiljöer i länet på ett 10-tal platser. På undersökningen vid Pryssgården har också visningar för skolor arrangerats som resulterat i att över 500 barn besökt en grävningsplats ute i länet.

Byggnadsantikvarierna har fortsatt arbetet med profana och kyrkliga byggnader med uppdrag både från stat, kommuner, organisationer och privatpersoner. De stora uppdragen under året har varit antikvarisk medverkan vid renovering av domkyrkotornet samt en mycket omfattande vård och underhållsplan för Medevi brunn. I övrigt har en utredning kring kulturmiljön vid Berga skulpturpark i Linköping genomförts samt basuppdragsrådgivning till flera av länets kommuner. Byggnadsantikvarierna har också på uppdrag åt fastighetsbolaget Mannerssons genomfört tre föreläsningar i byggnadsvård riktat mot företagets fastighetsförvaltare.

1. Byggnadsantikvariskt arbete på Medevi brunn. Foto: Jeanette Söderwall, ÖM.
2. Konserveringsarbete i Risinge gamla kyrka. Foto: Jeanette Söderwall, ÖM.
3. Schaktningsarbete vid Väversunda kyrka. Foto: Ann-Charlott Feldt, ÖM.



Hållbar förvaltning

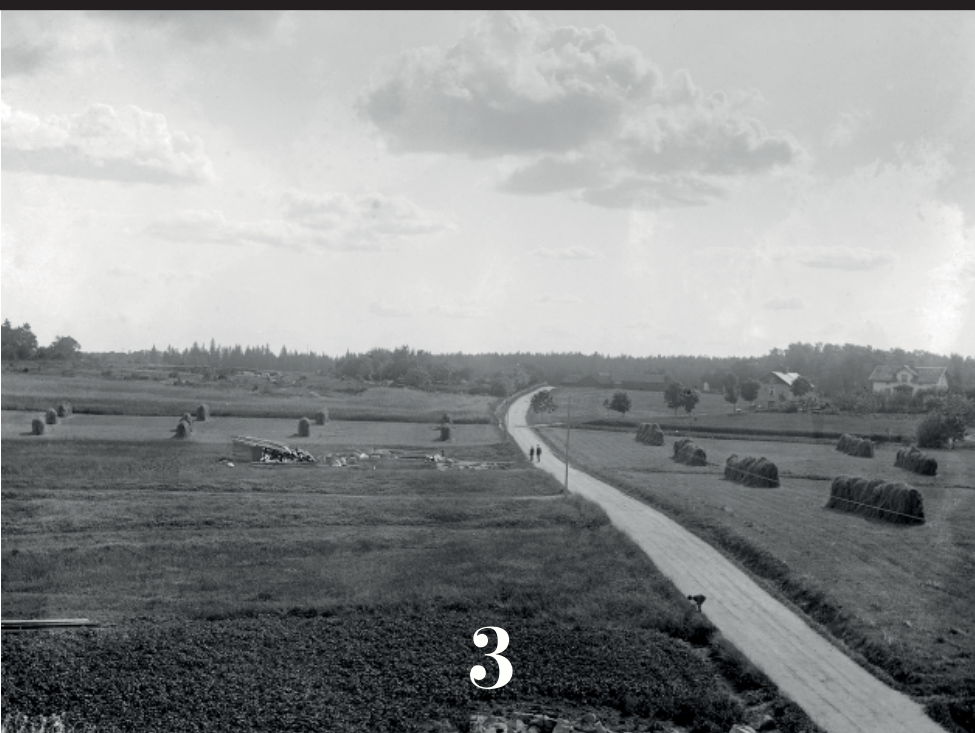
Organisationen

I museilagen befästs hur ett museum utifrån sitt ämnesområde ska bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Östergötlands museum har under året tillsammans med Länsstyrelsen Östergötland och Region Östergötland bedrivit projektet Hållbart Kulturarv. Projektet är ett samverkansprojekt mellan parterna med finansiering i form av statliga utvecklingsmedel från Kulturrådet. Projektet är i sitt avslutningsskede och kommer resultera i en metod för hur Region Östergötland, Länsstyrelsen Östergötland och Östergötlands museum ska samverka för att mer strategiskt, och i samverkan med länets kommuner, kunna arbeta med det hållbara kulturarvet med utgångspunkt i Agenda 2030.

Samlingarna

I huvudbyggnaden har en omfattande flytt av samlingar skett för att kunna modernisera kompaktorsystem i museets magasin. Arbetet var nödvändigt då de gamla magasinshyllorna hade ett elektrifierat system som inte hade åldrats väl vilket äventyrade säkerheten för personalen och tillgängligheten till samlingarna. Med medel från Boverket så byttes den gamla mekanismen ut till en manuell, som är säkrare och fungerar även vid strömavbrott.

Digitisering och publicering av fotosamlingarna har fortsatt med verksamheten Kulturarvs-IT. Ett avslutat samarbete med Bild Linköping har därutöver adderat ca 4000 publicerade fotografier till Digitalt Museum. Verksamheten för arkiv och bibliotek har fått en översyn så att vi fortsatt kan erbjuda service till forskare och användare samt arbeta med förvaltning och arkivbildning. Vi har skannat och reprofotograferat arkivmaterial, grafik och konst vid förfrågningar. Under året har högkvalitativa fotografier av nästan alla konstverk i utställningen *Verkligheter* kunnat publiceras med kataloguppgifter på DigitaltMuseum.



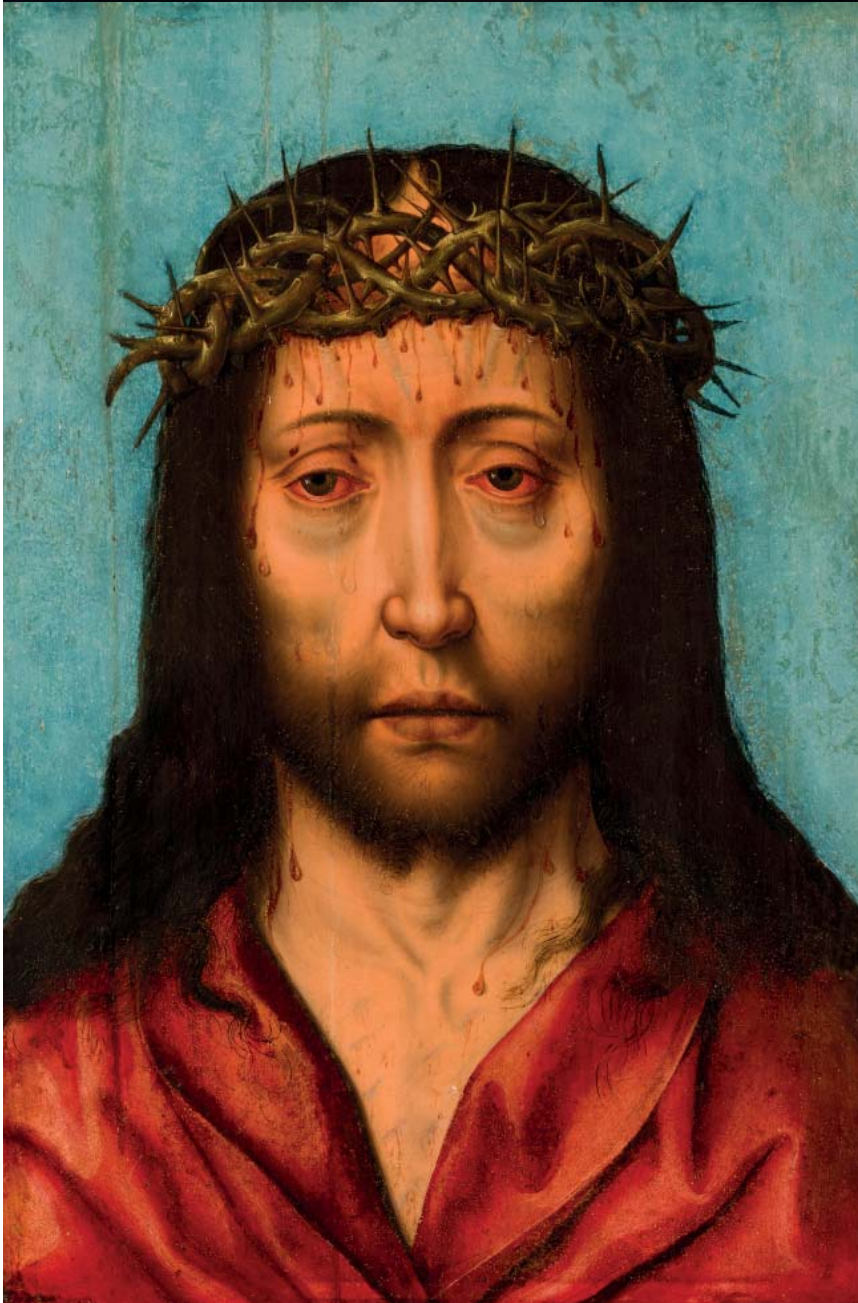
Topp 5 visade fotografier på digitalt museum

1. Diversearbetare på Stora torget i Linköping (1930-tal).
Foto: Folke Fromholtz, 2023 visningar.
2. St Larskyrkan i Linköping. Gudstjänst runt juletid. Ca år 1950.
Foto: Einar Jagerwall, 1936 visningar.
3. Djurgårdsgatan mot fjärran (1903).
Foto: Didrik von Essen, 1339 visningar.
4. Agnes Sandström och dottern Beatrice, som båda överlevt Titanics förlisning.
Foto: Arne Gustavsson, 854 visningar.
5. Undersökning av Bergsgraven 1953.
Foto: Anders Lindahl, 797 visningar.





Det mest visade föremålet (262 st) på Digitalt Museum är en leksakshäst av bränd lera – ett arkeologiskt fynd från Linköpings pestkyrkogård från 1700-talets början. På andra plats kommer en sillrost med 111 visningar följt av en termoskanna med 80 visningar.



Det mest visade konstverket på Digitalt Museum är Kristus som smärtoman – en oljemålning från omkring år 1500 med 61 visningar, följt av *Hovfest i Trianons park*, en gouachemålning på papper med 39 visningar.

Året i siffror

7 410. nedladdade bildfiler från DigitaltMuseum

214 788. sidvisningar på DigitaltMuseum

320. externa arkiv- och bildfrågor

229. personer som kom till livepodden
När man talar om trolen

9. nya konstverk

73. nyförvärv av kulturhistoriska objekt

682. enskilda arkiv¹ på museet

1954. nya poster i samlingsystemet Primus

¹ Enskilda arkiv är arkiv efter personer, släkter, gårdar, organisationer, företag, tidningar, stiftelser, akademier och fonder med flera. Dessa arkiv och handlingar har deponerats till museets arkiv och som är av särskilt intresse för forskning och kulturarv.



Löfstad slott

Löfstad slott har under 2023, tack vare ett temporärt förstärkt anslag, lagt ner stora resurser på att implementera en mer hållbar samlingsförvaltning och en förstudie gällande klimatåtgärder på slottet har gjorts. Slottet är att betrakta som ett ständigt arbetande magasin med föremål i skiftande material och hållbarhet i samma klimat. På 1960-talet sattes elradiatorer in på paradvåningen för att skydda föremålen där från slitage till följd av det ständigt skiftande inomhusklimatet. De senaste årens mögel- och skadedjursangrepp i slottets köksvåning och vinterns höga elpriser bidrog till beslutet att påskynda arbetet med ett nytt uppvärmningssystem. En klimatmätningssstudie har under året genomförts tillsammans med Linköpings universitet med stöd från Vinnova och Energimyndigheten. Studien är en del av förarbetet inför att installera ett vattenburet värmesystem på tre av slottets våningar där det finns samlingar. Förutom att värna samlingarna genom att stabilisera klimatet utökar det dessutom slottets publika tillgänglighet, då två av våningarna inte har gått att visa vintertid på grund av kylan.

Samarbetet med Linköpings universitet gällande forskning på slottets bibliotek fortsatte under året och en konferens i ämnet i samarbete med Stockholms universitet, *Läskultur, materialitet och sociala praktiker: Herrgårdsbibliotek under 1700-1800-talen*, hölls på slottet den 17 och 18 augusti.

De förstärkta anslagen har också bidragit till att en kopia av en damastduk har kunnat tillverkas, originalet tillverkades på Löfstad. I samarbete med Björke väveri har en del gardiner som var i dåligt skick kunnat bytas ut.

En insats för elsäkerhet och arbetsmiljö gjordes med stöd av Boverket under 2023. Strömbrytarna på två våningar byttes ut och reversibla LED-lister monterades i arbetsutrymmen där det tidigare inte funnits belysning.

Publikt har året varit en succé, årets sommarutställning *Textila skatter* drog stor publik. En föreläsningsserie i ämnet, *Textil till tusen*, hölls under hösten med ämnen som handlade om olika textila uttryck från konservering av textilier, damastvävning och användandet av industriell hampa i textil produktion. I utställningshallen visades delar av slottets textilier i den nya klimat- och säkerhetsmonter som slottet kunnat beställa med bidrag från Olof Skoglund's stiftelse. Montern möjliggör inlån från andra museers samlingar, ett riktigt lyft för utställningsverksamheten på slottet. I början på året var SVT och UR på Löfstad för att filma delar av två avsnitt till *Historien om Sverige* samt två avsnitt till UR Play *Sveriges moderna ekonomiska historia*, episoderna 1897 och 1919. Under 2023 har UR Play lagt upp avsnitten och de går att streama. Medan *Historien om Sverige* visar avsnitten från Löfstad först 2024, så har den som är uppmärksam kunnat se scener från slottet i vinjetten under 2023.

Under hösten rekryterades en ny verksamhetsledare till slottet, tjänsten tillsattes vid årsskiftet.

1. Inspelning av *Historien om Sverige*. Foto: Emma Vilhelmsson, ÖM.

2. Julmarknad på Löfstad. Foto: Jeanette Söderwall, ÖM.

3. Forskarkonferensen *Läskultur, materialitet och sociala praktiker: Herrgårdsbibliotek under 1700-1800-talen*. Foto: Emma Vilhelmsson, ÖM.

Sancta Birgitta klostermuseum

Sedan 1 oktober 2022 är Sancta Birgitta klostermuseum en del av Östergötlands museum. Detta har gett Klostermuseet möjlighet att gå från småskaligt improviserande till förstärkta och utökade rutiner i det dagliga arbetet. Den tydligaste positiva effekten med övergången är att Sancta Birgitta klostermuseum har blivit en del av ett professionellt museisammanhang där medarbetarna har fått många nya kollegor inom olika expertområden och möjlighet till regelbundna träffar och utbyten. Positivt är också att Klostermuseet har fått möjlighet att påbörja ett långsiktigt visionsarbete och därmed kan styra den framtida utvecklingen i önskad riktning.

Under hösten påbörjades arbetet att ta fram en utvecklingsplan tillsammans med museets styrgrupp. Styrgruppen består av representanter för alla parter inom samverkansmodellen samt vänföreningen Birgittastiftelsen. Genom gemensamt workshoparbete identifierades tre huvudsakliga utvecklingsområden: besöksmålsutveckling, samverkansutveckling samt Sancta Birgitta klostermuseum som arbetsplats. Arbetet med att formulera strategin fortsätter under våren 2024.

Under 2023 har en förstudie kring visualisering av Klosterkyrkan i Vadstena gjorts. Förstudien finansierades av Region Östergötland och genomfördes i samarbete med Uppsala universitet. Den bygger till stora delar på det stora forskningsprojekt om Klosterkyrkans audiovisuella visualisering som Eva Lindqvist Sandberg, professor i konstvetenskap vid Uppsala universitet, har tagit fram i samverkan med andra forskare. Arbetet med förstudien genererade även fler idéer kring möjliga digitala gestaltningar i Sancta Birgitta klostermuseum.

I maj tog museet över projektledarskapet för ett bokprojekt som görs i samarbete med Vadstena kommun, Birgittastiftelsen och Società Bibliografica Toscana – ett sällskap för samlare av gamla böcker och handskrifter med nära samverkan med Rotary International. I september arrangerade Società Bibliografica Toscana ett seminarium och en bokutställning i Siena under rubriken *Brigida di Svezia e Caterina da Siena – due patrone per l'Europa, Birgitta från Sverige och Katarina av Siena – två europeiska skyddshelgon*. Sancta Birgitta Klostermuseums pedagog medverkade som representant för projektet. En utställning med boktema på Sancta Birgitta Klostermuseum planeras till sommaren 2024, med inlån från Società Bibliografica Toscana.

Några särskilda publika satsningar har gjorts under året i form av tre större evenemang. Den 3:e juni firades museets 20-årsjubileum med högtidstal, föreställningen *Från stolphål till kulturmiljöarv* samt tidig musik med ensemblen Gräsgården Singers. Museet bjöd på gratis entré. Första helgen i juli ägde den första upplagan av Palatsfestivalen rum, ett medeltidsevenemang med fokus på musik och teater med syfte att ta rygg på Vadstena slotts medeltidsdagar. Tack vare medel från Lagerfeltska stiftelsen visades två föreställningar av *Legenden om det heliga päronet* med den finska ensemblen Sällättäret och musikgruppen Härkätien. Även ett dockspel om heliga Birgitta samt en konsert med tidig musik stod på festivalprogrammet. I december lanserades Margaretafesten, en dag med fokus på unionsdrottningen Margareta som gav stadsprivilegier till Vadstena år 1400 och även hade starka kopplingar till Vadstena kloster. Under dagen kunde besökarna följa med på dramatiserade visningar, vilka gavs i samarbete med Vadstena Guideförening, och barnfamiljer fick ta del av ett helt nytt familjespår. Dessutom invigdes en fotoutställning med bilder från Vadstena stad. Utställningen producerades i samarbete med Föreningen Gamla Vadstena.

Ytterligare två egna utställningar har producerats under året. Under sommaren visades kvinnoporträtt av Tyra Kleen, en utställning som genererade helsidesuppslag i Corren, och i oktober invigdes ett nytt utställningsrum bland basutställningarna. Först ut blev en utställning om klosterområdets trädgårdar vilken invigdes i samband med vänföreningen Birgittastiftelsens årliga seminariedag – detta år om klosterträdgårdar.



Från föreställningen *Legenden om det heliga pæronet*. Foto: Sofia Kummel.

Museigårdarna

Museet förvaltar fem museigårdar; Onkel Adamsgården, Fillinge tingshus, Krogfallsstugan, Smedstorps dubbelgård och kulturresevatet Öna.

Den enskilt största insatsen under året är att en ekonomibyggnad med stråtak på Smedstorps dubbelgård har till delar fått nytt tak, bristen på halm i hela landet försvårade detta arbete. På Onkel Adamsgården har lusthuset fått konservering av tapeter och en översyn av dörrarna har genomförts samt underhållsarbeten i museilägenheten inför att en ny hyresgäst ska flytta in. I övrigt har flera mindre insatser genomförts för att hålla tak och fasader i gott skick på alla museigårdar.



Kulturresevatet Öna. Foto: Johan Levin, ÖM.

Museet som resurs i det regionala kulturarvsarbetet

Kulturarv Östergötland

Under 2023 togs det fram en treårsplan kring uppdragets aktiviteter och insatser. Att ha ett grundutbud med årliga insatser eller aktiviteter skapar bättre förutsättningar för kommunikationen till aktörerna i länet som då vet vad de kan förvänta sig av Kulturarv Östergötland i ett långsiktigt perspektiv. Fokus under 2023 har legat på att identifiera några av behoven och utmaningarna kulturarvsaktörer i Östergötland har. Det har skapat bra förutsättningar för att kunna ta fram strategier och skapa samarbeten med relevanta regionala stödstrukturer och kommuner.

Tillsammans med Östergötlands museums kommunikationsavdelning och referensgruppen till Kulturarv Östergötland, har en kommunikationsstrategi tagits fram. Den har lett till en ny uppstart med Kulturarv Östergötlands sociala medier samt utskick av nyhetsbrev. Nyhetsbreven informerar aktörerna om vad Kulturarv Östergötland har för kommande aktiviteter och insatser men även vad som händer regionalt och nationellt kring evenemang, aktiviteter, konferenser och utlysningar. K-arv.se är en hemsida som är kopplad till uppdraget men som kommer att avvecklas. Arbetet med hur den avvecklingen ska se ut har fortsatt under 2023 där Region Östergötland har gett Östergötlands Arkivförbund i uppdrag att föra över delar av materialet från databaserna.

Under 2023 gjordes ett inventerings- och kartläggningsarbete med besök hos kulturarvsaktörer i Östergötland. En viktig del var att träffa olika kommuner och andra regionala stödstrukturer för att se vilka gemensamma målgrupper och insatser som finns i Östergötland. Därefter gjordes en sammanställning över aktörernas behov och utmaningar samt vilka samarbeten de i nuläget har. Det kontinuerliga arbetet med att besöka aktörer har lett till en ökad kännedom om uppdraget för externa aktörer och kommuner. Det har även resulterat i att flera av aktörerna har hört av sig till Kulturarv Östergötland för att få en ingång in till museet eller få stöttning med andra frågor. Det har även lett till att fler personer har vetat om och deltagit på de insatser och aktiviteter som har gjorts efter behovsinventeringarna. Det i sin tur gör att uppdraget har fått tydligare verktyg och ramar kring behoven och vilka insatser som ska göras de kommande åren tillsammans med Östergötlands museum olika kompetenser och andra regionala aktörer med främjandeuppdrag.

För att kunna främja en utveckling av kulturarvsverksamheter görs kunskapshöjande insatser för aktörerna i länet. Syftet är även att skapa kontaktytor och möjligheter för aktörerna att träffas och själva skapa samarbeten med varandra och utbyta idéer och kunskaper. Insatserna är resultaten av de besök och behovsinventeringar som kontinuerligt görs hos kommuner och kulturarvsaktörer. Under 2023 arrangerades två kulturarvsdagar, en i Gamla Linköping med tema Levande kulturarv och en på Ringarums hembygdsgård med tema Barn och kulturarv, en informationsträff om Riksantikvarieämbetets kulturarvsdagar på Medevi brunn, en föremålsträff med Östergötlands museums föremålsantikvarie och Musikarvsdagen.

Konstfrämjande åtgärder i länet

Konstkonsumenten har under året genomfört 15 publika program i form av kurser, workshops och seminarier i kommunerna Kinda, Linköping, Mjölby och Norrköping i Östergötland. Utöver det har även fem digitala program genomförts. Verksamheten har varit riktad till både det professionella konstlivet såväl som till barn och unga.

Konstkonsumentens verksamhetsår 2023 präglades av nyrekrytering, i augusti tillsattes tjänsten. Under hösten har den nya konstkonsumenten fokuserat på att sätta sig in i uppdraget och se över verksamheten. Konstkonsumenten har i arbetet med uppdragsförmedling skickat ut nyhetsbrev under året med open calls, utbildningsmöjligheter, residensutlysningar mm till länets konstnärer. I Facebookgruppen *Konst-Form-Design i Östergötland* har uppdraget och informationen spridits löpande till konstnärer och konstnärsdrivna initiativ i regionen, gruppen har växt med 17,4 % under året.

Arbetet med *Barnkultur Öst* har fortsatt med sin utbudsverksamhet och projektet *Ung Konst Öst* har omvandlats till löpande verksamhet – ett stort steg för möjligheten att låta ungdomar växa genom konstnärligt skapande i länet. Under hösten gavs fyra yrkesverksamma konstnärer i länet möjligheten till att söka resebidrag för att besöka konferensen Samtidskonstdagarna som arrangeras av Statens konstråd samt Göteborgs internationella konstbiennial. Konstkonsumenten arbetade även med slutstadiet av gestaltad livsmiljö-projektet *Blicka mot Blacka* genom att intervjua och lyfta konstnärernas arbetsprocess. På hemsidan ostgotakonst.se publicerades artiklar under året och fem nya yrkesverksamma konstnärer med Östergötland som bas fick möjlighet att visa sin konst på sidan.



Skapande höstlov för unga i Krogfallstugan. Foto: Carola Sandgrim, ÖM.



2023 års Cnattingiuspristagare, Barbro Mellqvist. Foto: Daniel Serander.

Cnattingiuspriset

Cnattingiuspriset instiftades till minne av Bengt Cnattingius, som var Östergötlands museums förste chef och som bedrev en omfattande forskning om Östergötlands historia. Östergötlands museum som årligen delar ut detta pris till en person eller organisation som forskat eller arbetat i Bengt Cnattingius efterföljd rörande främst östgötsk historia, konst och kulturmiljövård. Bengt Cnattingius pris för 2023 delades ut till Barbro Mellqvist för hennes insatser för kulturlivet inom särskilt Söderköpings kommun.

Kunskapsutveckling

Samverkan och forskning för utveckling

Ett av målen i Östergötlands museums Verksamhets- och utvecklingsstrategi 2016–2025 har varit att stärka museets kunskapsutveckling. Detta har gjorts bland annat genom att öka antalet disputerade medarbetare, medverka i forskningsprojekt i samarbete med universitet samt regelbundet och metodiskt involvera externa forskare i verksamheten. 2023 har följande samarbeten skett:

Forskningsprojektet Kulturhistoriska museer, skolan och digitala läranderesurser: Under 2022 skickade Östergötlands museum in en gemensam ansökan med Linköpings universitet, Institutionen för samhällsstudier och kultur, till Riksantikvarieämbetets tilldelning av medel inom forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Ansökan syftade till en forskningsstudie av hur kulturhistoriska museer kan förbättra digitala resurser riktade mot skolan. Ansökan beviljades och har nu möjliggjort forskning på femtio procent för en av Östergötlands museums forskare under tre år. Parallellt med detta gjordes även en ansökan till Statens kulturråd avseende en studie kring hur digital samverkan mellan skola, museer och universitet kan stärkas och genomföras genom evidensbaserade arbetsformer. Ansökan har varit möjlig genom samfinansiering av Region Östergötland och Östergötlands museum. Även denna forskningsstudie beviljades och omfattar femtio procent av en heltidstjänst under tre år vilket innebär att en heltidstjänst som forskningsledare kunnat inrättas från första juli 2023.

Östergötlands museum har även ingått i andra forskningsprojekt, som samverkanspart i forskningsprojekt om hållbar utveckling som drivs av Uppsala universitet. Resultaten från detta projekt presenterades på Sveriges museers vårmöte i april 2023.

Vidare ingår museet som representant i forskarskolan "GRASCA" som drivs av Linnéuniversitet och Kalmar läns museum. Under 2023 har museet också en plats i Riksantikvarieämbetes nya forskarråd som ska bistå med aktuella forskningsfrågor och positiva effekter av att arbeta med kulturarvsforskning vid museer.

Kopplat till Östergötlands museums nya basutställningar har forskare som bidragit med kunskap i utställningsprojektet hållit föreläsningar på museet inom sina forskningsområden. Genom utmärkelsen Årets museum 2023 har vårt förnyelsearbete hamnat i fokus för fler museer i Sverige. Detta gör att det har varit många studiebesök av museer och andra forskare som vill lära av våra arbetsmetoder.

Museet blev utvalda att bygga en vandringsutställning åt MFD Myndigheten För Delaktighet. Uppdraget 2023 har bestått i att ta fram ett kunskapsunderlag om de intellektuellt funktionsnedsattas historia från 1800 – 2000. Under året påbörjades arbetet med att producera en vandringsutställning som ska vara klar till sommaren 2024.

Slutord

2023 har varit ett år då Östergötlands museum har fått utmärkelsen Årets museum 2023 och därmed en bekräftelse på att vårt förnyelsearbete lyckats. Vi har också under året fått många nya besökare, lyckats skapa ett attraktivt basutbud av både utställningar och program. Året har också inneburit avslut av processer kopplat till renoveringen, varav den största är att vi tillsammans med Region Östergötland upphandlat extern fastighetsförvaltning.

På Löfstad slott har fokus varit att få ordning på klimat i slottet genom en omfattande projektering av nytt värmesystem som både säkrar samlingens behov och utökar slottets möjligheter till öppethållande. Verksamheten har ökat antal besökare och kombinationen med god mat, handelsträdgård samt Löfstads visnings- och programverksamhet har resulterat i ny publik. På Klostermuseet har fokus varit att pröva ett program och utbud för att se vad som lockar publik samt ta fram en utvecklingsstrategi för verksamheten.

Jag vill rikta ett tack till tjänstemän och politiker hos våra stiftare och anslagsgivare. Ni har genom aktiv rådgivning och engagemang bidragit till att utveckla Östergötlands museum och dess verksamheter. Ni har också visat förståelse för den process vi genomgått i renovering, förnyelse och i verksamhet kopplad till Löfstad slott och Sancta Birgitta klostermuseum.

Östergötlands museum ser nu fram mot ett 2024 där vi tar steg för att bli ett ännu bättre museum som ger besökare ny kunskap och nya upplevelser.



